

FİLM VE GERÇEK (II)

Doç. Dr. Seçil BÜKER

Yönetmen Gerçeği Sorguluyor:

Blow-Up

Gerçekliği soyut bir biçimde yeniden yaratmak istiyorum. Gerçeğin doğasını sorguluyorum. Filmin görsel yönü ile ilgili olarak anımsanması gereken nokta bu.

Michelangelo Antonioni

Yoğun yeşil. Yeşilin içinden tanıtma yazıları beliriyor. Yazılar önce siyah. Siyahı mavi kaplıyor. Mavide olanı seçemiyoruz. Mavi belirsiz. BLOWUP çıkıyor karşımıza. BLOWUP büyük. Ama BLOWUP'ta olanı göremiyoruz. BLOWUP büyüyor. Görür gibi oluyoruz. BLOWUP yitip gidiyor. Böylece «röntgencilik» sona eriyor.

Filmin ilk görüntüsü: büyük bir bina. Çerçevenin solundan bir cip görüntüye girer. Cipte siyah giysili gençler vardır. Dolaşırlar. Aralarında siyah beyaz ceketli, siyah beyaz şapkalı olanlar da vardır. Arkalarını döndüklerinde siyah beyaz çok daha iyi seçeriz. Mim yapan gençler bunlar. Kimilerinin yüzleri beyaz. Cipten inerler. Koşarlar. Aralarında kırmızıyı yeğleyenler vardır. Düşlem-

sel bir dünya yaratırlar. Antonioni bu dünyada çok uzun süre kalmamıza izin vermez.

Bizi gerçek dünyaya geçirir. Yoksullar geceyi geçirdikleri binalardan çıkarlar. Aralarında fotoğraf ustası Thomas vardır. Beyaz duvar boyunca yürürler. Beyaz duvarın üzerindeki raylardan siyah bir tren geçer.

Kızıl Çöl'de renkler öznel. Filmin büyük bir bölümünde gerçeklik nevrozlu bir kadının gözünden gösteriliyordu

Blow-Up'ta ise sorunum çok başkaydı. Londra'nın başkaları için değil, benim için ne renk olduğuna karar verdim. Cadde-lerin rengini öyküye göre değiştirdim (aktaran Rifkin, 1982: 102).

Hyde Park ona gereksindiği yoğun yeşili doğal olarak sunar. Thomas Hyde Park'ta fotoğraf makinesi ile görgül gerçekliği yakaladığını sanır. Mekanik olarak kaydedilmiş durağan görüntülerle gerçeğe ulaşacağını düşünür. Dış gerçekliği fotoğraf makinesi ile denetlediğini sanır. «Röntgenci» gibi çalışır. Dış gerçeğin onu denetlediğini görür. Yanıldığını anlar, düş kırıklığına uğrar.

Thomas görgül gerçekliği yakalamak için bir belgeselci tavrıyla fotoğraflar çeker. Yoksullarla bir gece geçirir. Sabah onlardan ayrılır. Siyah Rolls Royce'una biner. İki zenci rahibe beyaz giysileriyle görüntüye girerler. Siyah bir otomobil rahibelerin önünden geçer. Caddeyi mim yapan gençler doldurur. Thomas'dan yardım isterler. Thomas onlara para verir. Yeniden yola koyulur. Bu kez önce mavi, sonra da kırmızı bir otobüs yolunu keser. Thomas onlara yol verir. Yeniden yola koyulduğunda üst açılı çekim siyah Rolls Royce'un beyaz döşemelerini görmemizi sağlar. Thomas stüdyoya varır. Siyah kapının üzerindeki beyaz 39 çarpar gözümüze. Thomas bir fotoğraf ustasıdır. Çektiği siyah beyaz fotoğraflarla ünlüdür. Renklerin arasından geçer, ama her zaman siyah beyaza ulaşır. Şeyleri siyah beyaz görmek ister.

Stüdyonun girişinde siyah beyaz bir fotoğraf asılıdır. Stüdyonun merdivenleri beyaz, merdivenlerin üzerindeki halı siyahtır. Yardımcısı Reg siyah beyaz çizgili fincandan kahvesini yudumlar. Thomas beyaz bir kapıyı açar. Beyaz tenli giysili Verushka çıkar karşımıza. Verushka poz vermek için Thomas'ı bekler. Paris'e gideceğini söyler. Acele eder. Thomas aldırılmaz. Gerçeği yeniden düzenler. Gerçeğe biçim verir. Renklerden yararlanır. Verushka'nın fo-

toğraflarını çeker. Antonioni renkli dünyada çok uzun bir süre kalmamıza göz yummaz. Bizi Thomas'ın yardımcısı Reg'e geçirir. Reg siyah pantolonu beyaz gömleği ile beyaz bir duvarın önündedir. Masanın üzerinde siyah fotoğraf makineleri dizilidir.

Thomas stüdyodan çıkar. Ressam arkadaşı Bill'e gider. Bill'in evinde de siyah beyazlar çarpar gözümüze. Bill de bir sanatçı olarak gerçeği yeniden düzenler. Gerçeğe biçim verir. Renklerden yararlanır. Bill sprej boyayla rengin derinliğine ve lekeye dayanan soyut resimler yapar. Resimler nesnel gerçeği değil, sanatçının öznel gerçeğini yansıtır. Tıpkı Thomas'ın fotoğrafları gibi. Bill'in resimlerinin anlamı yoktur. Bill onları çocukların yaptığı resimlere benzetir. Onlarda daha sonra tutunacak bir şey bulur. Bunu de. dektif öykülerinde ipucu bulmaya benzetir. Filmde Thomas da çektiği fotoğraflara dayanarak bir dedektif öykü kahramanı gibi ipucu bulmaya çalışır.

Thomas stüdyoya döner. Bu kez stüdyo renklenmiştir. Ünlü fotoğraf ustasına modellik etmek için can atan iki genç kızın üzerinde siyah beyazın dışındaki tüm renkler vardır. Thomas onlarla ilgilenmez. Yalnız kızlardan birinin elindeki eflatun çantaya gözü takılır. Kıza bu şeytansı çantayı atmasını söyler. Bu renk filmde daha sonra yeniden karşımıza çıkar. Modellerle çalışırken renkleri düzenleyen Thomas gerçek yaşamda renklere dayanamaz.

Thomas Rolls Royce'a atlar. Ateş kırmızısı binaların önünden geçer. Çivit mavisi bir binaya ulaşır. Köşeyi döner, koyu kahverengi binaları geçer, kahverenginin tonu değişir, kahverengi soluklaşır, karşıdan beyaz bir bina görünür, Thomas'ın yine siyah beyaza ulaşacağını anlarız. Çok geçmeden Thomas antikacıya varır.

Thomas manzara resimleri almak ister. Antikacıdaki yaşlı adamla iletişim kuramaz. Yaşlı adam manzara resimleri olmadığını söyler. Thomas antikacıdan çıkar.

Manzara resimleri yoktur, ama Thomas fotoğraf çekebilir. Thomas parka yönelir. Yeşil başlar. Yeşil giderek yoğunlaşır. Yeşilde siyah ceket, beyaz pantolonu, mavi gömleği ile Thomas vardır. Thomas yeşilde görüntüleyecek bir şey arar. Birdenbire bir çift görür. Uçar Thomas. Merdivenleri üzer beşer çıkar. Çifte ulaşır. Fotoğraflarını çeker. Kız onu görür. Fotoğrafları ister. Thomas fotoğrafları vermez. Antonioni uzun çekimlerle yeşili bize hissettirir. Yeşile doyarız. Yeşil Thomas'ın da bizim de gerçeği görmemizi engeller.

Thomas antikacıya döner. Bu kez bir kızla karşılaşır. Onunla iletişim kurabilir. Pervane almaya karar verir. Çok acele eder. Onsuz yaşayamayacağını söyler. Pervane Thomas'ın içine düştüğü kısır döngünün simgesidir. Thomas gerçeğe ulaşmak istedikçe döngü içinden çıkılmaz olacaktır. Thomas antikacıdan çıkar, Siyah beyaza doğru bir yolculuk daha başlar. Thomas Hyde Park boyunca sürer. Köşeyi döner, koyu kahverengi binaları geçer, kahverenginin tonu değişir, kahverengi soluklaşır, soluklaşır, Thomas kahverengi çizgili beyaz bir otobüsü geçer. Siyah beyaz lokantaya ulaşır. Siyah beyaz giysili bir kadın lokantanın önünden geçer.

Lokantada yazar arkadaşı Ron vardır. Thomas ona çektiği fotoğrafları gösterir. Fotoğrafları bir kitapta toplayacaktır. Ron'a sabah parkta çektiği fotoğraflardan söz eder. Sessizliği, huzuru yansıtan bu fotoğrafları kitabın sonuna koymayı düşünür. Çünkü elinde kentin şiddetini, gürültü patırdısını yansıtan pek çok fotoğraf vardır. Thomas şiddetin kentte, huzurun parta olduğunu düşünür. Lokantada otururken bir erkeğin onu gözlediğini görür. Dışarı fırlar. Ama onu kentin kalabalığında yitirir. Rolls Royce'una biner.

Kırmızı bir otobüs Thomas'ın yolunu öylesine keser ki kırmızı tüm perdeyi kaplar. Kırmızıdan başkası görünmez olur. Thomas'ın oldukça tehlikeli bir serüveni yaşamak üzere yola çıktığını anlarız. Çok ilerleyemez. Bu kez de yolunu gençler keser. Siyah beyazlı bir kız ona bir pankart verir. Pankartta GO AWAY yazılıdır. Thomas pankartı otomobilin arkasına koyar. Thomas'ı bir otomobilin izlediğini görürüz. Thomas stüdyoya varır, girmez. Kırmızı telefon kulübesine girer. Onu bir süre kırmızının içinde görürüz. Stüdyoya yöneldiğinde kızın (Jane) onu beklediğini görür.

Stüdyoya girerler. Stüdyoda Thomas da Jane de yalan söyler. Thomas negatifleri vereceğini söyler, ama vermez. Jane de yanlış telefon numarası verir. Görüntülerde yoğun bir biçimde varlığını sürdüren moru Antonioni aldatma, aldanma, yanıltma ile ilgili olarak kullanır.

Thomas aldatıldığını bilmez. Mutludur. Karanlık odaya koşar. Odanın mor kapısını kapatır. Alıcı sağa kayar. Yanıp sönen kırmızı bir lambanın üzerinde durur. Thomas kapıyı açar. Elinde filmlerle dışarı çıkar. Başka bir odaya girer. Odanın yeşil kapısını kapatır. Thomas bu kez yeşilin arkasındadır.

Negatiflere büyüteçle bakar. İlgisini çeken iki çekimi büyütür. Salona gider. Fotoğrafların karşısına oturur. Siyah beyaz fotoğraflarda rengin aldaticılığı yoktur artık. Fotoğrafların birinde Jane erkeği kolundan çeker. Öbüründe ise öpüşürler. Jane fotoğrafın dışında bir yere bakıyor gibidir. Thomas kuşkulandır. Ama bir anlam çıkartamaz. Lotman'a göre Thomas fotoğrafları zamansal bağlamlarından çıkarttığı için anlama ulaşamaz (1973: 140). Thomas bir başka fotoğraf alır. Öbürlerinin yanına asar. Birbirlerine sarılmış çifti daha yakından görürüz. Thomas Jane'in nereye baktığını bulmaya çalışır. Ama boşuna. Büyüteçle bakar. Jane'in baktığı noktayı işaretler. Fotoğrafı duvardan çıkartır. Anlamı bağlamdan ötürü çıkartmaya çalışır. Yine olmaz. Karanlık odaya gider. Fotoğrafı büyütür. Duvara asar. Olayı yeniden kurmaya çalışır. Jane ile erkek sarılırlar. Çalılıkların arasından biri onlara bakar. Jane de ona bakar. Thomas Jane'in verdiği numarayı çevirir. Numara yanlışdır. Thomas yeniden karanlık odaya girer. Fotoğrafı büyütür. Duvara asar. Çalılıkların arasında silahlı eli görür. Thomas büyüttüğü fotoğraflarla yeni bir bağlam yaratır. Artık her şey açıktır. Thomas mutludur. Sevinçle Ron'a telefon eder. Bu sabah parkta bir cinayeti önlediğini söyler.

Thomas nesnel gerçeklikten yine uzaktır. Ama yanıldığını bilmez. Kapı çalınır. Model olmaya can atan kızlar gelir. Perde yine renklenir. Mor yine başattır. Thomas, kızlarla geçirdiği eğlenceli dakikalardan sonra, fotoğrafları anımsar. Kızları savar. Bir an önce fotoğraflara kavuşmak ister. Parkı gösteren fotoğraflardan birini yeniden büyütür. Cesedi görür. Gerçeği çıplak gözle görmek ister. Parka gitmeye karar verir.

Karanlık park ona gerçeği sunar. Thomas cesedi görür. Ona dokunur.

Stüdyoya döner. Antikacıdan aldığı pervaneye doğru yürür. Dalgındır. Fotoğrafların çalındığını görür. Negatifleri arar. Onları da bulamaz. Fotoğraflardan biri yeredir. Cesedi gördüğü fotoğraftır bu. Siyah beyaz lekelerden oluşan fotoğraf tek başına pek anlamlı değildir. Patricia gelir (Thomas Jane'e Patricia'nın karısı olduğunu söyler. Sonra karısı olmadığını söyler, izleyici gerçeği öğrenemez). Thomas'a ne aradığını sorar. Thomas bu sabah birinin öldürüldüğünü söyler. Patricia olayın nasıl olduğunu sorar. Thomas «Bilmiyorum, görmedim» der. Yerde bulduğu fotoğrafı Patricia'ya gösterir. «İşte ceset» der. Patricia fotoğrafa bakar. «Bill'in yaptığı resme benziyor» der. Thomas «Evet» der.

Thomas gerçek kanıtlar bulmak zorundadır. Ron'u olay yerine götürmeye karar verir. Yola koyulur. Yolda Jane'i görür. Ama onu kentin kalabalığında yitirir.

Ron'un evine varır. Yine siyah beyazlar çarpar gözümüze. Evde parti vardır. Thomas Ron'a anlatmaya çalışır. Ama Ron işitecek durumda değildir. Thomas Verushka'yı görür. Ona «Bu gece Paris'te olmayacak mıydın?» diye sorar. Verushka «Paris'teyim» der. Thomas Ron'a cesedi göstermek ister. Fotoğraf çekmek zorunda olduklarını söyler. Ron «fotoğrafçı sensin» der. Ona parkta ne gördüğünü sorar. Thomas «Hiçbir şey» der. Ron ondan partiye katılmasını ister.

Ertesi sabah Ron yine parka gider. Fotoğraf makinesi yanındadır. Ama ceset yoktur. Yalnızca yeşil vardır. Siyah ciple gençler gelirler. Bir kızla bir erkek tenis kortunda topsuz ve raketsiz tenis oynamaya başlar. Öbürleri onları izler. Thomas da izler. Top kortun dışına düşer. Gençler Thomas'dan yardım isterler. Tıpkı filmin başındaki gibi. Thomas gider. Topu alır. Fırlatır. Oyun sürer. Thomas raketin sesini duyar. Thomas topu almayı kabul ettiğinde düşlem dünyasını seçer. Mim yapan gençler düşlem dünyasını bilerek, bilinçle seçerler. Onlar filmin sonunda yok olmazlar. Thomas görgül gerçekliği yakaladığını sanır. Aldanır. Yoğun yeşilin ortasında siyah beyaz giysileri ile küçülür, küçülür yok olur. Thomas'ın yok olduğu noktadan SON yazısı belirir.

KAYNAKÇA

- Lotman, Y. (1973) **Sinema Estetiğinin Sorunları**. Çev. O. Özügül. İstanbul: De Yayınevi, 1986.
- Lyons, R. J. (1976) **Michelangelo Antonioni's Neo-Realism: A World View**. New York: Arno Press.
- Rifkin, N. (1982) **Antonioni's Visual Language**. Ann Arbor, Mich: UMI Research Press.